

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΡΕΪΪΕ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ *κατά* ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 35151/05)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

11 Οκτωβρίου 2007

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 11.10.2007

(υπογραφή)

A. WAMPACH – Αναπληρωτής Γραμματέας Τμήματος

Στην υπόθεση ΡΕΪΪΕ και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Κύριο Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗ, *πρόεδρο,*

Κύριο Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

Κυρία Ν. ΒΑΛΙĆ,

Κύριο Κ. ΗΑΛΙΥΕΥ,

Κύριο D. SPIELMANN,

Κύριο S.E. JEBENS,

Κύριο G. MALINVERNI, *δικαστές,*

και τον κύριο A. WAMPACH, *αναπληρωτή γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 20 Σεπτεμβρίου 2007,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 35151/05) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από επτά υπηκόους του Κράτους αυτού, τους κυρίους ΡΕΪΣΛΕ Α, ΑΨ Α, ΟΛΕ

οι οποίοι

προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 23 Σεπτεμβρίου 2005 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κύριο Α. Μπεκίρογλου, δικηγόρο του Δικηγορικού Συλλόγου της Κομοτηνής. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Μ. Απέσσο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κύριο Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Μ. Παπίδα, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται, υπό το πρίσμα των άρθρων 6 § 1, 9, 11 και 14 της Σύμβασης, για την άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να εγγράψουν τον σύλλογό τους και για τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής.

4. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2006, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Επικαλούμενο τις διατάξεις του άρθρου 29 § 3, αποφάσισε να εξετασθούν ταυτόχρονα το παραδεκτό και το βάσιμο της υπόθεσης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες κατοικούν στο νομό Έβρου (δυτική Θράκη).

6. Στις 15 Μαρτίου 1995, οι προσφεύγοντες, καθώς και δεκαεννέα άλλα άτομα που ανήκουν στη μουσουλμανική μειονότητα της δυτικής Θράκης,

αποφάσισαν να συστήσουν ένα μη κερδοσκοπικό σωματείο, με την επωνυμία «Σύλλογος Νεολαίας Μειονότητας Ν. Έβρου. Η έδρα του σωματείου ορίστηκε στο Γονικό, ένα χωριό του ίδιου νομού. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του καταστατικού του, το σωματείο είχε ως σκοπό «α) την αξιοποίηση των πνευματικών δυνατοτήτων της μειονοτικής νεολαίας, β) τη διατήρηση, διαφύλαξη και προβολή των λαϊκών παραδόσεων και των εθίμων της μειονότητας, γ) τη συνεισφορά στις πνευματικές, πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες της μειονότητας, δ) την ανάπτυξη πνευματικών, πολιτιστικών και προσωπικών σχέσεων μεταξύ αφενός των μελών της και αφετέρου των μελών της μειονότητας, ε) την καλλιέργεια και την προάσπιση της ελευθερίας, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των ανθρωπιστικών αξιών, της φιλίας μεταξύ των λαών γενικότερα και ειδικότερα μεταξύ του ελληνικού και του τουρκικού λαού, στ) την ψυχαγωγία των μελών του σωματείου».

7. Στις 14 Δεκεμβρίου 1995, οι προσφεύγοντες, οι οποίοι αποτελούσαν το προσωρινό διοικητικό συμβούλιο του σωματείου, ζήτησαν, δυνάμει του άρθρου 79 του αστικού κώδικα, την εγγραφή του σωματείου τους ενώπιον του Πρωτοδικείου Αλεξανδρούπολης.

8. Με την απόφαση αριθ. 58/1996 με ημερομηνία 21 Μαρτίου 1996, το δικαστήριο, υπενθυμίζοντας προηγουμένως ότι δυνάμει της Συνθήκης της Λωζάνης, μόνο μία μουσουλμανική μειονότητα, και όχι μία τουρκική μειονότητα, είχε αναγνωρισθεί στην περιοχή της δυτικής Θράκης, απέρριψε την αίτηση για τους ακόλουθους λόγους:

«Η επωνυμία [του σωματείου] είναι κατά τέτοιον τρόπο διατυπωμένη που υφίσταται κίνδυνος να παρασύρει κάποιον τρίτο σε λάθος ως προς την προέλευση των μελών της (...). Διότι η φράση «νεολαία μειονότητας του Ν. Έβρου» δεν διευκρινίζει αν πρόκειται για θρησκευτική μειονότητα την οποία αναγνωρίζει το ελληνικό δίκαιο, ή εθνική μειονότητα την οποία δεν αναγνωρίζει το εθνικό δίκαιο. Σύμφωνα με το τελευταίο, όλοι οι πολίτες που κατοικούν στην Ελλάδα και οι οποίοι έχουν αποκτήσει με οποιονδήποτε τρόπο την ελληνική υπηκοότητα καλούνται και είναι έλληνες πολίτες. Όπως υπενθυμίστηκε πιο πάνω, η Συνθήκη της Λωζάνης (...) αναγνωρίζει μόνο μία θρησκευτική μειονότητα και όχι μία εθνική μειονότητα. Ως εκ τούτου, η χρήση [της επίδικης επωνυμίας] δημιουργεί δίχως αμφιβολία σύγχυση ως προς τον σκοπό που πραγματικά επιδιώκει το σωματείο και τις γενικότερες βλέψεις του και είναι συνεπώς αντίθετη προς τη δημόσια τάξη. Διότι,

δημιουργεί την εντύπωση ότι στην ελληνική επικράτεια είναι μόνιμα εγκατεστημένοι, εκτός από τους Έλληνες, υπήκοοι μίας ξένης χώρας και ειδικότερα της Τουρκίας. Διότι αυτοί, μέσω της σύστασης σωματείου, δεν έχουν ως σκοπό να υπηρετήσουν τα συμφέροντα της μουσουλμανικής θρησκευτικής μειονότητας του νομού Έβρου. Διότι, αντιθέτως, όπως ομοίως προκύπτει από το άρθρο 2 του καταστατικού του σωματείου, υπονοούν σαφώς ότι υφίσταται μία εθνική μειονότητα της οποίας τα δικαιώματα και τις ελευθερίες επιθυμεί το σωματείο να προστατεύσει. Ωστόσο, τα τελευταία προστατεύονται πλήρως από το Σύνταγμα και τους ελληνικούς νόμους.»

9. Στις 14 Αυγούστου 1997, οι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση κατά της απόφασης αυτής. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 8 Μαΐου 1998.

10. Στις 8 Ιουλίου 1998, το Εφετείο Θράκης, υιοθετώντας τα συμπεράσματα του Μονομελούς Πρωτοδικείου, επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση (απόφαση αριθ. 423/1998).

11. Στις 29 Νοεμβρίου 2000, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης ενώπιον του γραμματέα του εφετείου. Στις 10 Ιανουαρίου 2002, κατέθεσαν την αίτησή τους ενώπιον του Αρείου Πάγου και ζήτησαν τον ορισμό δικασίμου. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 17 Μαΐου 2002.

12. Στις 25 Ιουνίου 2002, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η αιτιολογία της προσβληθείσας απόφασης δεν ήταν ούτε επαρκής ούτε σαφής και ότι το εφετείο δεν είχε πλήρως αποδείξει ότι η άρνηση εγγραφής του επίδικου σωματείου στο μητρώο αποτελούσε αναγκαίο μέτρο για την εθνική ή δημόσια τάξη. Ήταν λοιπόν αδύνατο να ελεγχθεί αν οι εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις, όπως και το άρθρο 11 της Σύμβασης, είχαν εφαρμοστεί ορθά στην προκειμένη υπόθεση. Ως εκ τούτου, το ανώτατο δικαστήριο αναίρεσε την προσβληθείσα απόφαση και παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Εφετείου Θράκης προκειμένου να την εξετάσει εκ νέου υπό νέα σύνθεση (απόφαση αριθ. 1241/2002). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 5 Ιουλίου 2002.

13. Στις 12 Φεβρουαρίου 2003, οι προσφεύγοντες ζήτησαν τον ορισμό δικασίμου ενώπιον του Εφετείου Θράκης. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 9 Μαΐου 2003.

14. Στις 24 Ιουνίου 2003, το Εφετείο Θράκης απέρριψε την έφεση. Έκρινε ότι η επωνυμία του σωματείου και ειδικότερα η φράση «νεολαία μειονότητας» δεν

διατυπωνόταν με τρόπο σαφή και αναμφίβολο, αλλά αντιθέτως, δημιουργούσε «σύγχυση και αμφιβολίες ως προς αν το σωματείο εκπροσωπεί μία θρησκευτική (μουσουλμανική) ή εθνική (τουρκική) μειονότητα, με το τελευταίο να προσκρούει στην εσωτερική έννομη τάξη και να είναι συνεπώς παράνομο» (απόφαση αριθ. 324/2003).

15. Στις 11 Αυγούστου 2003, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης, επικαλούμενοι, μεταξύ άλλων, το άρθρο 11 της Σύμβασης. Στις 10 Δεκεμβρίου 2003, κατέθεσαν την αίτησή τους ενώπιον του Αρείου Πάγου και ζήτησαν τον ορισμό δικασίμου. Αυτή αρχικά ορίστηκε για τις 19 Νοεμβρίου 2004, και κατόπιν αναβλήθηκε δύο φορές. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 2 Δεκεμβρίου 2005.

16. Στις 10 Ιανουαρίου 2006, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης. Το ανώτατο δικαστήριο προέβη καταρχήν σε μία μακρά ανάλυση, με σκοπό να αποδείξει ότι οι διατάξεις του εθνικού δικαίου για τα σωματεία δεν ήταν αντίθετες προς τα άρθρα 9, 10, 11 και 14 της Σύμβασης, αναφερόμενο επίσης στις αποφάσεις *Gorzelik και λοιποί κατά Πολωνίας* και *Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας* του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αναφέρθηκε επίσης στη Συνθήκη της Λωζάνης, «η οποία έθεσε τέρμα σε οποιαδήποτε αιτήματα και βλέψεις εδαφικών διεκδικήσεων, οριστικοποιώντας έτσι τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας» και η οποία «αναγνώρισε την παρουσία στη δυτική Θράκη μουσουλμάνων ελλήνων υπηκόων». Υιοθετώντας τα συμπεράσματα του εφετείου, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η προσβληθείσα απόφαση είχε ερμηνεύσει και εφαρμόσει ορθά τις εφαρμοστέες διατάξεις του εθνικού δικαίου και το άρθρο 11 της Σύμβασης. Πρόσθεσε ότι η άρνηση εγγραφής του σωματείου ήταν ανάλογη προς τους νόμιμους επιδιωκόμενους σκοπούς και ότι τα μέλη του είχαν τη δυνατότητα να συστήσουν ένα σωματείο «με επωνυμία που να μην είναι παραπλανητική ως προς την ταυτότητά τους» (απόφαση αριθ. 58/2006). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε την 1^η Φεβρουαρίου 2006.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Το Σύνταγμα

17. Το άρθρο 4 § 1 του Συντάγματος έχει ως εξής:
«Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.»

18. Το άρθρο 12 §1 του Συντάγματος έχει ως εξής:

«Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.»

B. Ο Αστικός Κώδικας

19. Ο αστικός κώδικας περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις σχετικά με τα μη κερδοσκοπικά σωματεία:

Άρθρο 78

Σωματείο

«Ένωση προσώπων που επιδιώκει σκοπό μη κερδοσκοπικό αποκτά προσωπικότητα όταν εγγραφεί σε ειδικό δημόσιο βιβλίο (σωματείο) που τηρείται στο πρωτοδικείο της έδρας του. Για να συσταθεί σωματείο χρειάζονται είκοσι τουλάχιστον πρόσωπα.»

Άρθρο 79

Αίτηση για την εγγραφή σωματείου

«Για την εγγραφή του σωματείου στο βιβλίο οι ιδρυτές ή η διοίκηση του σωματείου υποβάλλουν αίτηση στο πρωτοδικείο. Στην αίτηση επισυνάπτονται η συστατική πράξη, τα ονόματα των μελών της διοίκησης και το καταστατικό με τις υπογραφές των μελών και με χρονολογία.»

Άρθρο 80

Καταστατικό σωματείου

«Το καταστατικό, για να είναι έγκυρο, πρέπει να καθορίζει: 1. το σκοπό, την επωνυμία και την έδρα του σωματείου, 2. τους όρους της εισόδου, της αποχώρησης και της αποβολής των μελών, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, (...)»

Άρθρο 81

Απόφαση για την εγγραφή του σωματείου

«Αν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι, το πρωτοδικείο δέχεται την αίτηση (...)»

Άρθρο 105

Διάλυση του σωματείου

«Με απόφαση του πρωτοδικείου μπορεί να διαλυθεί το σωματείο (...) 3. αν το σωματείο επιδιώκει σκοπό διαφορετικό από εκείνον που καθορίζει το καταστατικό ή αν ο σκοπός ή η λειτουργία του σωματείου έχουν καταστεί παράνομοι ή ανήτικοι ή αντίθετοι προς τη δημόσια τάξη.»

Γ. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

20. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχουν ως εξής:

Άρθρο 106

«Το δικαστήριο ενεργεί μόνο ύστερα από αίτηση διαδίκου και αποφασίζει με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που προτείνουν και αποδεικνύουν οι διάδικοι (...)»

Άρθρο 108

«Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδίκων (...)»

21. Τα πιο πάνω αναφερόμενα άρθρα καθιερώνουν αντίστοιχα τις αρχές της διαθέσεως και της πρωτοβουλίας των διαδίκων. Σύμφωνα με την αρχή της διαθέσεως, η δικαστική προστασία μέσα στο πλαίσιο των πολιτικών δικών παρέχεται μόνον εφόσον ζητηθεί από τους διαδίκους, στο μέτρο που ζητείται και εάν συνεχίσει να ζητείται. Εξάλλου, σύμφωνα με την αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων, η πρόοδος μιας πολιτικής δίκης εξαρτάται εξ ολοκλήρου από την επιμέλεια των διαδίκων (Π. Γέσιου-Φαλτσή, *Civil Procedure in Hellas*, éd. Sakkoulas-Kluwer, σελ. 45 επ.).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

22. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραγνώρισε την αρχή της «λογικής προθεσμίας», όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή .... (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

23. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η συμπεριφορά των προσφευγόντων συνέβαλε σημαντικά στην επιμήκυνση της διάρκειας αυτής της διαδικασίας. Υπενθυμίζει σε αυτό το σημείο ότι ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας καθιερώνει την αρχή της διεξαγωγής της δίκης από τους διαδίκους και υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν επέδειξαν ταχύτητα στη διεξαγωγή της διαδικασίας καθυστερώντας ειδικότερα υπερβολικά να καταθέσουν τις αιτήσεις τους και να ζητήσουν τον ορισμό δικασίμων. Η Κυβέρνηση καταλήγει ότι ουδεμία καθυστέρηση μπορεί να καταλογιστεί στις δικαστικές αρχές οι οποίες χειρίστηκαν την υπόθεση αυτή με ταχύτητα.

24. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η ευθύνη για την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας οφείλεται αποκλειστικά στην κακή οργάνωση των εθνικών δικαστηρίων. Δικαιολογούν την καθυστέρηση που σημείωσαν στην άσκηση των διαθέσιμων ενδίκων μέσων λόγω της καθυστέρησης στην καθαρογραφή των αποφάσεων που εκδόθηκαν στην προκειμένη υπόθεση.

A. Επί του παραδεκτού

25. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη

26. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 14 Δεκεμβρίου 1995, με την κατάθεση της αίτησης ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου

Αλεξανδρούπολης, και περατώθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2006, με την απόφαση αριθ. 58/2006 του Αρείου Πάγου. Διήρκεσε επομένως περισσότερο από δέκα έτη για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

2. *Εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας της διαδικασίας*

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών, καθώς και του αντικειμένου της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

28. Εξάλλου, μόνον οι καθυστερήσεις που είναι καταλογιστέες στις αρμόδιες δικαστικές αρχές μπορούν να οδηγήσουν στην διαπίστωση μιας αντίθετης προς την Σύμβαση υπέρβασης της λογικής προθεσμίας. Ακόμη και στα νομικά συστήματα που καθιερώνουν την αρχή της διεξαγωγής της δίκης από τους διαδίκους, η συμπεριφορά των ενδιαφερομένων δεν απαλλάσσει τους δικαστές από την εξασφάλιση της επιβαλλόμενης από το άρθρο 6 § 1 ταχύτητας (*Λιτοσελίτης κατά Ελλάδας*, αριθ. 62771/00, § 30, 5 Φεβρουαρίου 2004).

29. Το Δικαστήριο θεωρεί καταρχήν ότι δεδομένης της φύσης της διαφοράς, η υπόθεση παρουσίαζε αναμφίβολα κάποια πολυπλοκότητα. Σε ό,τι αφορά κατόπιν τη συμπεριφορά των διαδίκων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν επέδειξαν ιδιαίτερη ταχύτητα στη διεξαγωγή της διαδικασίας. Ως προς τούτο, σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες περίμεναν περισσότερο από ένα έτος και τέσσερις μήνες προτού ασκήσουν έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης και περισσότερο από δύο έτη και τέσσερις μήνες προτού ασκήσουν αίτηση αναίρεσης κατά της πρώτης απόφασης που εξέδωσε το εφετείο, διάσημα το οποίο επιμήκυναν κατά περισσότερο από ένα έτος και ένα μήνα προτού καταθέσουν αντίγραφο της αίτησης αυτής ενώπιον του Αρείου Πάγου και ζητήσουν τον ορισμό δικασίμου. Επιπλέον, μετά την παραπομπή της υπόθεσης από τον Άρειο Πάγο ενώπιον του Εφετείου Θράκης, οι προσφεύγοντες περίμεναν περισσότερο από επτά μήνες πριν επαναλάβουν την δίκη και ζητήσουν τον ορισμό δικασίμου ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου. Η συμπεριφορά αυτή, για την οποία οι προσφεύγοντες δεν δίδουν καμία τεκμηριωμένη εξήγηση, ευθύνεται για μία καθυστέρηση συνολικής διάρκειας πέντε ετών και

τεσσάρων μηνών περίπου, για την οποία το Κράτος δεν μπορεί να θεωρηθεί υπαίτιο. Δίχως αμφιβολία, όσο οι προσφεύγοντες δεν προσέβαλαν τις αποφάσεις, ήταν αδύνατο να προχωρήσει η διαδικασία. Επιπλέον, ενόσω οι προσφεύγοντες δεν εκδήλωναν ενδιαφέρον για την επανάληψη της δίκης ενώπιον των επιληφθέντων δικαστηρίων, αυτά δεν είχαν κανένα περιθώριο ελιγμού. Πράγματι, σύμφωνα με τις αρχές της διαθέσεως και της πρωτοβουλίας των διαδίκων, οι οποίες καθιερώνονται από τα άρθρα 106 και 108 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (βλέπε πιο πάνω παράγραφοι 20-21), η πρόοδος της διαδικασίας εξαρτάται εξ ολοκλήρου από την επιμέλεια των διαδίκων. Αν αυτοί εγκαταλείψουν προσωρινά ή οριστικά την δίκη, τα δικαστήρια δεν μπορούν να επιβάλουν την επανάληψή της με δική τους πρωτοβουλία. Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να παραλληλιστεί με την περίπτωση μιας τρέχουσας διαδικασίας, της οποίας η καλή διεξαγωγή πρέπει να εξασφαλίζεται από τα δικαστήρια, τα οποία οφείλουν για παράδειγμα να είναι προσεκτικά όταν πρόκειται να αποδεχθούν ένα αίτημα αναβολής, να εξετάσουν μάρτυρες ή να ελέγξουν τις ταχθείσες προθεσμίες για την σύνταξη μιας έκθεσης πραγματογνωμοσύνης (βλέπε, *Λιάδης κατά Ελλάδα*, αριθ. 16412/02, § 21, 27 Μαΐου 2004, *Πατριανάκος κατά Ελλάδα*, αριθ. 19449/02, § 23, 15 Ιουλίου 2004, *Καρρά κατά Ελλάδα*, αριθ. 4849/02, § 20, 2 Ιουνίου 2005).

30. Σε ό,τι αφορά την συμπεριφορά των δικαστικών αρχών, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν θα μπορούσε να τις κατηγορήσει κανείς για διαστήματα αδικαιολόγητης αδράνειας ή καθυστέρησης. Πράγματι, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου διήρκεσε τρεις μήνες και επτά ημέρες. Η πρώτη διαδικασία ενώπιον του εφετείου διήρκεσε περίπου ένα έτος και εκείνη ενώπιον του Αρείου Πάγου πέντε μήνες και δεκαπέντε ημέρες από την ημερομηνία της αίτησης των προσφευγόντων για τον ορισμό δικασίμου. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία κατόπιν της παραπομπής από τον Άρειο Πάγο, αυτή διήρκεσε τέσσερις μήνες και δώδεκα ημέρες από την ημερομηνία της αίτησης των προσφευγόντων για τον ορισμό δικασίμου ενώπιον του εφετείου. Τέλος, ο Άρειος Πάγος αποφάνθηκε τη δεύτερη φορά εντός προθεσμίας δύο ετών και πέντε μηνών. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι προθεσμίες αυτές απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν υπερβολικές. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι κάθε φορά που οι προσφεύγοντες ζητούσαν τον ορισμό δικασίμου, τα επιληφθέντα δικαστήρια την όριζαν εντός εύλογων προθεσμιών.

31. Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των συλλεγέντων στοιχείων, και παρά τη συνολική διάρκεια της διαδικασίας, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υπήρξε υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας» με την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

Συνεπώς, δεν υπήρξε παραβίαση της εν λόγω διάταξης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 11 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

32. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι αρνούμενα να εγγράψουν το σωματείο τους, τα εθνικά δικαστήρια παραβίασαν τα δικαιώματά τους που εγγυάται το άρθρο 11 της Σύμβασης, βάσει του οποίου:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και εις την ελευθερίαν συνεταιρισμού συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ιδρύσεως μετ' άλλων συνδικάτων και προσχωρήσεως εις συνδικάτα επί σκοπώ προασπίσεως των συμφερόντων του.

2. Η άσκηση των δικαιωμάτων τούτων δεν επιτρέπεται να υπαχθή εις ετέρους περιορισμούς πέραν των υπό του νόμου προβλεπομένων και αποτελούντων αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας και της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Το παρόν άρθρον δεν απαγορεύει την επιβολήν νομίμων περιορισμών εις την άσκησιν των δικαιωμάτων τούτων υπό μελών των ενόπλων δυνάμεων, της αστυνομίας ή των διοικητικών υπηρεσιών του Κράτους.»

A. Επί του παραδεκτού

33. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Οι θέσεις των διαδίκων

34. Η Κυβέρνηση προβαίνει σε μία επί μακρών υπενθύμιση της νομολογίας του Δικαστηρίου επί του άρθρου 11, του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου κατόπιν, και υπογραμμίζει ότι η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι δεν είναι απόλυτη. Επικαλούμενη τη Συνθήκη της Λωζάνης, η οποία αναγνωρίζει μόνο μία θρησκευτική μειονότητα και όχι μία εθνική μειονότητα στην ελληνική επικράτεια, υποστηρίζει ότι οι εθνικές αρχές δικαίως αρνήθηκαν να εγγράψουν το σωματείο των προσφευγόντων, διότι η επωνυμία του δημιουργούσε σύγχυση και αμφιβολίες σχετικά με το αν τα μέλη της ανήκουν σε μία θρησκευτική ή εθνική μειονότητα. Κατά την Κυβέρνηση, τίποτα δεν απαγορεύει στους προσφεύγοντες, ούτε σε όλους τους υπόλοιπους έλληνες υπηκόους μουσουλμανικής θρησκείας, να συστήσουν ένα σωματείο που τηρεί τους όρους νομιμότητας και η επωνυμία του οποίου δεν δημιουργεί ασάφεια επί της ταυτότητας και των σκοπών των μελών του. Η Κυβέρνηση καταλήγει ότι, δεδομένης της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτουν τα ελληνικά δικαστήρια, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για ζητήματα που αφορούν τη δημόσια τάξη, αυτά τήρησαν στην προκειμένη περίπτωση το κριτήριο της αναλογικότητας.

35. Οι προσφεύγοντες απαντούν ότι η Συνθήκη της Λωζάνης δεν απαγορεύει στις μειονότητες να αυτοπροσδιορίζονται με το επίθετο «τουρκικές». Σύμφωνα με αυτούς, όλα τα επιχειρήματα που προέβαλαν τα εθνικά δικαστήρια και η Κυβέρνηση στερούνται βάσεως και δεν ανταποκρίνονται στην έννοια της «επιτακτικής κοινωνικής ανάγκης». Δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο του φακέλου ότι θέλησαν να παραβιάσουν την ελληνική δημόσια τάξη και ότι η άρνηση εγγραφής του σωματείου τους αποτέλεσε αναγκαίο μέτρο σε μία δημοκρατική κοινωνία.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

36. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το δικαίωμα που διατυπώνει το άρθρο 11 συμπεριλαμβάνει εκείνο της σύστασης σωματείου. Η δυνατότητα για τους πολίτες να συνιστούν νομικό πρόσωπο προκειμένου να ενεργούν συλλογικά σε ένα τομέα κοινού ενδιαφέροντος αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές όψεις της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, χωρίς την οποία το εν λόγω δικαίωμα θα στερείτο οποιουδήποτε

νοήματος. Πράγματι, ακόμα κι αν το Δικαστήριο έχει συχνά αναφέρει τον ουσιώδη ρόλο των πολιτικών κομμάτων στη διατήρηση του πλουραλισμού και της δημοκρατίας, τα σωματεία που συστήνονται για άλλους σκοπούς, ειδικότερα για την προστασία της πολιτιστικής ή πνευματικής κληρονομιάς, την επιδίωξη διαφόρων κοινωνικών ή οικονομικών σκοπών, την αναζήτηση εθνικής ταυτότητας ή την επιβεβαίωση μίας μειονοτικής συνείδησης, είναι επίσης σημαντικές για την ομαλή λειτουργία της δημοκρατίας (*Gorzelik και λοιποί κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. 44158/98, § 92, CEDH 2004-I).

37. Ο τρόπος με τον οποίο η εθνική νομοθεσία καθιερώνει την ελευθερία αυτή και την εφαρμογή της από τις αρχές στην πράξη αποκαλύπτουν επομένως την κατάσταση της δημοκρατίας μέσα στην συγκεκριμένη χώρα. Ασφαλώς τα Κράτη διαθέτουν το δικαίωμα να ελέγχουν την συμφωνία του σκοπού και των δραστηριοτήτων ενός σωματείου προς τους καθορισμένους από την νομοθεσία κανόνες, αλλά πρέπει να το χρησιμοποιούν κατά τρόπο συμβατό προς τις υποχρεώσεις τους βάσει της Σύμβασης και με την επιφύλαξη του ελέγχου του Δικαστηρίου.

38. Κατά συνέπεια, οι αναφερόμενες στο άρθρο 11 ενστάσεις απαιτούν μία στενή ερμηνεία και μόνον πειστικοί και επιτακτικοί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμούς στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι. Για να κρίνουν σε μία τέτοια περίπτωση την ύπαρξη μιας αναγκαιότητας με την έννοια του άρθρου 11 § 2, τα Κράτη διαθέτουν περιορισμένη διακριτική ευχέρεια, η οποία συνοδεύεται από αυστηρό ευρωπαϊκό έλεγχο αναφερόμενο ταυτόχρονα στον νόμο και στις αποφάσεις που τον εφαρμόζουν, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που εκδίδονται από ανεξάρτητα δικαστήρια (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Gorzelik και λοιποί κατά Πολωνίας*, § 96).

39. Όταν ασκεί τον έλεγχό του, το Δικαστήριο δεν έχει ως αποστολή του να υποκαταστήσει τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια, αλλά να ελέγξει υπό το πρίσμα του άρθρου 11 τις αποφάσεις που αυτά εξέδωσαν δυνάμει της διακριτικής ευχέρειάς τους. Από αυτό δεν έπεται ότι το Δικαστήριο οφείλει να περιοριστεί στην διερεύνηση του κατά πόσο το εναγόμενο Κράτος άσκησε την ευχέρεια αυτή καλόπιστα, με προσοχή και κατά τρόπο λογικό: πρέπει να εξετάσει την επίδικη επέμβαση, λαμβάνοντας υπόψη την υπόθεση στο σύνολό της, για να κρίνει αν ήταν «ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο νόμιμο σκοπό» και αν οι επικαλούμενοι από τις εθνικές αρχές για την αιτιολόγησή της λόγοι φαίνονται «προσήκοντες και επαρκείς». Με αυτό τον τρόπο,

το Δικαστήριο πρέπει να πειστεί ότι οι εθνικές αρχές εφάρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις καθιερωθείσες από το άρθρο 11 αρχές και τούτο, επιπλέον, στηριζόμενο σε μία αποδεκτή εκτίμηση των σχετικών πραγματικών περιστατικών (*Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδα*, απόφαση της 10 Ιουλίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-IV, σελ. 1614, § 40).

β) Εφαρμογή στην προκειμένη υπόθεση των πιο πάνω αναφερόμενων αρχών

40. Εν προκειμένω, οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι η άρνηση των ελληνικών δικαστηρίων να εγγράψουν το σωματείο των προσφευγόντων αναλύεται σε μία επέμβαση των αρχών στην άσκηση του δικαιώματος των τελευταίων στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι. Η επέμβαση αυτή «προβλεπόταν από τον νόμο», καθώς τα άρθρα 79 έως 81 του αστικού κώδικα επιτρέπουν στα δικαστήρια να απορρίψουν την αίτηση εγγραφής ενός σωματείου όταν διαπιστώνουν ότι η εγκυρότητα του καταστατικού του σωματείου είναι αμφισβητούμενη. Επιπλέον, το Δικαστήριο παραδέχεται ότι η επίδικη επέμβαση επεδίωκε έναν νόμιμο σκοπό ως προς το άρθρο 11 § 2 της Σύμβασης, ήτοι την προάσπιση της δημόσιας τάξης.

41. Ως εκ τούτου, απομένει καταρχήν να εξετασθεί αν η επίδικη επέμβαση ήταν «αναγκαία, σε μία δημοκρατική κοινωνία» για την επίτευξη του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει στο σημείο αυτό ότι το επίθετο «αναγκαία» συνεπάγεται μία «επιτακτική κοινωνική ανάγκη» (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Gorzelik και λοιποί κατά Πολωνίας*, § 95).

42. Το Δικαστήριο σημειώνει, κατά πρώτον, ότι η άρνηση εγγραφής του σωματείου των προσφευγόντων αιτιολογήθηκε κατά κύριο λόγο από την έγνοια να δοθεί τέλος στην εικαζόμενη πρόθεσή τους να διαδώσουν την ιδέα ότι υπάρχει στην Ελλάδα μία εθνική μειονότητα και ότι τα δικαιώματα των μελών της δεν τυγχάνουν πλήρους σεβασμού. Με άλλα λόγια, το επίδικο μέτρο στηρίχθηκε σε μία απλή υποψία ως προς τις πραγματικές προθέσεις των ιδρυτών του σωματείου και τις δραστηριότητες στις οποίες αυτό θα επιδιδόταν όταν θα ξεκινούσε η λειτουργία του. Εν τούτοις, οι προθέσεις των προσφευγόντων δεν μπόρεσαν εν προκειμένω να εξακριβωθούν όσον αφορά την συμπεριφορά του σωματείου, διότι αυτό δεν εγγράφηκε ποτέ.

43. Υπενθυμίζοντας ότι σύμφωνα με τη νομολογία του, η διεξαγωγή των αποδείξεων διέπεται κατά κύριο λόγο από τους κανόνες του εθνικού δικαίου και ότι είναι καταρχήν αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να αξιολογούν τα στοιχεία

που συνελήγησαν κατά τη διάρκεια αυτών (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Garcia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], αριθ. 30544/96, § 28, CEDH 1999-I), το Δικαστήριο δεν είναι ωστόσο ικανοποιημένο από το γεγονός ότι τα επιληφθέντα δικαστήρια αρκέστηκαν μόνο στην επωνυμία «Σύλλογος Νεολαίας Μειονότητας Ν. Έβρου» για να συμπεράνουν ότι το σωματείο αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη.

44. Επιπλέον, αν και δεν είναι αρμοδιότητά του να αξιολογήσει τη βαρύνουσα σημασία που αποδίδει το εναγόμενο Κράτος σε ζητήματα σχετικά με τη μουσουλμανική μειονότητα της δυτικής Θράκης, το Δικαστήριο πιστεύει ωστόσο ότι, ακόμα κι αν υποθεθεί ότι πραγματικός σκοπός του σωματείου ήταν να διαδώσει την ιδέα ότι υπάρχει στην Ελλάδα μία εθνική μειονότητα, τούτο δεν ισοδυναμεί με κάποια απειλή προς τη δημοκρατική κοινωνία. Τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο αφού τίποτα στο καταστατικό του σωματείου δεν υπονοούσε ότι τα μέλη του θα υπερασπίζονταν τη χρήση βίας ή αντιδημοκρατικών ή αντισυνταγματικών μέσων. Το Δικαστήριο οφείλει να υπενθυμίσει στο σημείο αυτό ότι η ελληνική νομοθεσία δεν καθιερώνει ένα σύστημα προληπτικού ελέγχου για τη σύσταση μη κερδοσκοπικών σωματείων: το άρθρο 12 του Συντάγματος διευκρινίζει ότι η σύσταση σωματείων δεν μπορεί να υπόκειται σε προηγούμενη άδεια· σε ό,τι αφορά το άρθρο 81 του αστικού κώδικα, αυτό εξουσιοδοτεί τα δικαστήρια να ασκούν απλό έλεγχο της νομιμότητας ως προς την ουσία και όχι έλεγχο της σκοπιμότητας (βλέπε πιο πάνω παράγραφοι 18 και 19).

45. Τέλος, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποκλείσει ότι το σωματείο, κατόπιν της σύστασής του, θα μπορούσε, με πρόσχημα τους σκοπούς που αναφέρονται στο καταστατικό του, να επιδοθεί σε δραστηριότητες ασύμβατες προς αυτούς και ανησυχητικές για τη δημόσια τάξη. Ωστόσο, ακόμα και στην περίπτωση τέτοιου ενδεχομένου, οι αρχές δε θα ήταν άοπλες: δυνάμει του άρθρου 105 του αστικού κώδικα, το Πολυμελές Πρωτοδικείο θα μπορούσε να διατάξει τη διάλυση του σωματείου αν επεδίωκε στη συνέχεια σκοπό διαφορετικό από εκείνο που όριζε το καταστατικό ή αν η λειτουργία του αποδεικνυόταν αντίθετη προς τον νόμο, τα χρηστά ήθη ή τη δημόσια τάξη (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 19).

46. Υπό το φως των όσων προηγούνται, το Δικαστήριο ουδόλως διακρίνει ποια ήταν η «επιτακτική κοινωνική ανάγκη» για την άρνηση της εγγραφής του σωματείου των προσφευγόντων και συμπεραίνει ότι το επίδικο μέτρο ήταν δυσανάλογο προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 11.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 9 ΚΑΙ 14 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

47. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι ο λόγος για τον οποίο απαγορεύτηκε η σύσταση του σωματίου τους έγκειται στην εθνική προέλευσή τους και τη μουσουλμανική θρησκεία τους. Επικαλούνται τα άρθρα 9 και 14 της Σύμβασης, τα οποία έχουν ως εξής:

Άρθρο 9

«1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερίαν αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων, ως και την ελευθερίαν εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων μεμονωμένως, ή συλλογικώς, δημοσία ή κατ'ιδίαν, διά της λατρείας, της παιδείας, και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών.

2. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέση αντικείμενον ετέρων περιορισμών πέραν των προβλεπομένων υπό του νόμου και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία διά την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της δημοσίας τάξεως, υγείας και ηθικής, ή την προάσπισιν των διακιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.»

Άρθρο 14

«Η χρήσις των αναγνωριζομένων εν τη (...) Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.»

A. Επί του παραδεκτού

48. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει

επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

49. Η Κυβέρνηση σημειώνει ότι τα εθνικά δικαστήρια αρνήθηκαν να εγγράψουν το εν λόγω σωματείο, στηριζόμενα όχι στην εθνική προέλευση ή τη θρησκεία των μελών του αλλά λόγω της χρήσης του όρου «νεολαία μειονότητας» ο οποίος υπονοούσε την ύπαρξη τουρκικής μειονότητας στην ελληνική επικράτεια, κάτι που είναι αντίθετο με τη Συνθήκη της Λωζάνης.

50. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η χρήση του όρου «τουρκικός» στην ορολογία των σωματείων απαγορεύεται συστηματικά από το ελληνικό Κράτος.

51. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το παράπονο αυτό αναφέρεται στα ίδια περιστατικά με τα παράπονα στη βάση του άρθρου 11 της Σύμβασης (βλέπε πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδα*, σελ. 1619, § 52). Λαμβανομένου υπόψη του συμπεράσματός του επί του πεδίου της εν λόγω διάταξης (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 46), το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετασθούν χωριστά οι αιτιάσεις αυτές

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης.

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

Ζημία και έξοδα και δικαστική δαπάνη

53. Οι προσφεύγοντες ζητούν την επανόρθωση της ηθικής βλάβης τους και την επιστροφή των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης τους, αλλά αφήνουν το Δικαστήριο να ορίσει το ύψος τους.

54. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι υπέστησαν. Υποστηρίζει επιπλέον ότι τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη δεν αποτιμώνται ούτε αιτιολογούνται.

55. Το Δικαστήριο δεν αμφιβάλλει ότι οι προσφεύγοντες υπέστησαν ηθική βλάβη. Εκτιμά ωστόσο ότι αυτή επανορθώνεται επαρκώς από τη διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 11 της Σύμβασης.

56. Σε ό,τι αφορά τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι αξιώσεις των προσφευγόντων δεν συνοδεύονται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά που θα επέτρεπαν τον ακριβή υπολογισμό τους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Μαντζίλα κατά Ελλάδας*, αριθ. 25536/04, § 33, 4 Μαΐου 2006). Πρέπει συνεπώς να απορριφθεί το αίτημα αυτό.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.*
2. *Αποφαίνεται ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.*
3. *Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 11 της Σύμβασης.*
4. *Αποφαίνεται ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετασθούν χωριστά οι αιτιάσεις οι ελκόμενες από τα άρθρα 9 και 14 της Σύμβασης.*
5. *Αποφαίνεται ότι η διαπίστωση της παραβίασης παρέχει αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη.*
6. *Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.*

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 11 Οκτωβρίου 2007 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

André WAMPACH

(υπογραφή)

Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ

Γραμματέας

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 2 Νοεμβρίου 2007

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος